

Kako brinemo o najboljem interesu djece rane dobi?

Marta Korintus

Urednica ovog broja, Marta Korintus, pita se zašto su u politici i raspravama mnogih zemalja djeca mlađa od tri godine manje 'vidljiva' nego djeca predškolske dobi.

Rani odgoj, obrazovanje i skrb (*Early Childhood Education and Care - ECEC*) dugo su u središtu pozornosti u Europi. Opće je prihvaćena činjenica da je kvalitetna usluga ovih službi i ustanova presudna za dobrobit i poticanje razvoja djece. To je ujedno i način ojačavanja socijalne kohezije prekidanjem lančanog utjecaja nepovoljnih čimbenika, ali i postavljanje temelja za cjeloživotno učenje. Neuroznanost je dokazala važnost prvih godina dječjeg života otkrivajući značajne i kritične promjene u mozgu koje se odvijaju tijekom ovog razdoblja. Rano djetinjstvo je osjetljivo razdoblje koje obilježavaju velike i važne promjene u tjelesnom, kognitivnom, emocionalnom i socijalnom razvoju. Sve što se u ovim godinama dogodi, od sveobuhvatnog je učinka koji se može odraziti na cjelokupan život. Unatoč važnosti prvih godina života, djeca od rođenja do treće godine manje su 'vidljiva' u politici i raspravama mnogih europskih zemalja nego djeca predškolske dobi. Prva UNESCO-va Svjetska konferencija o ranom odgoju, obrazovanju i skrbi, održana u Moskvi u rujnu 2010. godine, skrenula je pozornost na to da su gledajući kroz prizmu zdravlja i prehrane, obrazovanja i smanjivanja socijalnih razlika - prednosti i isplativost ulaganja u službe namijenjene maloj djeci daleko veće nego kod drugih područja odgoja i obrazovanja.

Pa ipak, nisu samo dječja prava i dječji razvoj argumenti na kojima se temelji potreba za većim ulaganjem u ustanove i službe namijenjene djeci. Diljem Europe sve veća pozornost posvećena je politici i službama koje su neophodne kako bi se olakšalo zapošljavanje žena i uspostavila ravnoteža između rada i života - dakle mjerama vezanim uz rodiljne dopuste i službe namijenjene maloj djeci. Pojačan interes rezultat je potrebe za većim zapošljavanjem žena i, s tim povezanom, potrebom za većom usklađenošću života i rada roditelja. Nova generacija partnera i očeva daleko više sudjeluje u kućanskim poslovima, ali su fleksibilno radno vrijeme, rodiljni dopust i fleksibilne mogućnosti uključivanja djece u institucije ranog odgoja, obrazovanja i skrbi potrebni kako bi se smanjila opterećenja mladih roditelja. Unatoč naglasku koji je Europska unija dala kohezivnosti društva i socijalnoj inkluziji, institucije namijenjene djeci i same stvaraju neujednačenost nejednakom dostupnošću i praksom koja ne uvažava različitosti. Očigledna je potreba za univerzalnim, inkluzivnim programima koji pomažu siromašnima, ugroženoj djeci, djeci s posebnim potrebama i pripadnicima manjinskih skupina, kako bi zajedno s ostalom djecom u potpunosti ostvarila svoje potencijale. Prepoznata je potreba da vlade zemalja odigraju vodeću ulogu u ostvarenju ovog cilja.

Komparativna izvješća OECD-a (Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj), *OECD Starting Strong* i *OECD Family Database* pokazuju da je broj djece uključene u predškolske ustanove u Europi veći nego ikad do sada i da je povećanje broja ovakvih ustanova i usluga praćen sve većom sviješću da boravak u visokokvalitetnim ustanovama i službama od najranije dobi može ublažiti utjecaj različitih nepovoljnih čimbenika. Pored toga, postignuta je i jasnoća u razumijevanju kvalitetne prakse.

Pa ipak, razina usluga i ustanova namijenjenih djeci mlađoj od tri godine ostaje značajno niža nego za djecu vrtićke dobi. Izvješća o primjeni tzv. ciljeva iz Barcelone iz 2002. godine (zadatak je bio uključiti 33% djece u dobi do tri godine u sustav), pokazuje da većina država članica nije ostvarila zadani cilj. No čak se i dobiveni podaci trebaju razmotriti s određenom dozom opreza. Sustav ustanova razlikuje se od zemlje do zemlje, sa sobom nosi i različit način definiranja stvari, sadržaja i pedagoških pristupa. Ukoliko ne uzmemo u obzir broj sati koje djeca provedu u ustanovi, dobit ćemo zamagljenu sliku važne varijable (vidjeti donji graf). Na primjer, u Nizozemskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu statistički podaci govore da je 45% i 33% djece uključeno u sustav, ali samo 4% i 5% djece u ustanovama ranog odgoja

i obrazovanja boravi 30 ili više sati tjedno, dok u Danskoj velika većina djece u njima provodi cijeli dan.

Mnogo je razloga za slabu uključenost djece mlađe od tri godine u ustanove ranog odgoja i obrazovanja. Jedan od njih je manji broj propisa koji se odnose na ovu dječju dob u odnosu na propise vezane uz djecu vrtičke dobi. I dalje u mnogim zemljama, najčešće onim u kojima je broj ustanova namijenjenih djeci rane dobi najmanji, prevladava mišljenje da je za djecu mlađu od tri godine najbolje da su odgajana u roditeljskom domu. Dugo trajanje roditeljnog dopusta u nekim zemljama poput Mađarske i Republike Češke zamučuje potrebu za ovim ustanovama. Često je financiranje iz javnih/državnih fondova vrlo oskudno, što može biti i razlogom oskudnih i nepouzdanih podataka. Pa ipak, kao što ćemo kasnije vidjeti, sve je jača razina svijesti i brojniji pokazatelji koji govore o ulozi koju kvalitetan rani odgoj, obrazovanje i skrb igraju u zadovoljavanju višestrukih potreba djece i obitelji, te se na njih gleda kao na odgovornost koju javnost ima za osiguranjem boljitka za naše najmlađe.

Ovaj broj časopisa *Djeca u Europi* nudi pregled aktualnog stanja u području institucionalnog ranog odgoja, obrazovanja i skrbi.

Tullia Musatti i Susanna Mayer raspravljaju o pedagoškim pristupima u ustanovama ranog odgoja i obrazovanja, dok Aldo Fortunati opisuje kako je

mali talijanski gradić prepoznao prava najmlađih stanovnika na visokokvalitetan rani odgoj, obrazovanje i skrb, te tako osigurao djeci da postanu protagonisti vlastitog učenja.

Elin Michelsen opisuje istraživanje koje govori o socijalnom učenju i njegovoj važnosti u socijalnom i emocionalnom razvoju djeteta rane dobi, dok Ole Henrik Hansen iznosi rezultate nedavnog istraživanja o ovoj populaciji koje je proveo u nordijskim zemljama.

Obratit ćemo pozornost na sustave i modele ustanova. Dok Portugal ispituje trenutne usluge namijenjene djeci do treće godine, Lúcia Santos u svom članku predlaže ponavljanje uspjeha koji je postignut u razvoju ustanova za djecu od 3 do 6 godina. Bronwen Cohen iznosi rezultate projekta *Working for Inclusion*, financiranog od strane Europske unije, koji govore o potrebi potpunog integriranja usluga odgoja i obrazovanja za djecu od 0 do 6 godina, čime bi se smanjila nejednakost u njihovu korištenju.

Danska i Finska su dvije od samo pet EU zemalja s takvim sustavima¹. Stig Lund i Päivi Lindberg opisuju danski i finski sustav i navode novosti vezane uz razvoj sustava.

Za djecu mlađu od tri godine mogućnost da oba roditelja uzmu roditeljni dopust od je ključne važnosti. Peter Moss naglašava važnost koordiniranja roditeljnog dopusta s mogućnostima uključivanja u organizirani oblik odgoja i obrazovanja, dok Agnes Simonyi opisuje vječnu debatu o ravnoteži 'života i rada'

i tri stupa o kojima ova ravnoteža ovisi, a to su: zaposlenje, roditeljni dopust i ustanove za rani odgoj i obrazovanje. Posljednja dva članka nas vode kroz najnovija zbivanja u Europskoj uniji. Objavljujemo ekskluzivni intervju s Norom Milotay koji govori o najnovijem priopćenju Europske komisije za rani odgoj, obrazovanje i skrb. Nakon toga Jana Hainsworth, generalna tajnica Eurochilda, komentira posljednja dva izvješća i govori kakav smjer ovi dokumenti imaju na buduću politiku EU u području ranog odgoja i obrazovanja. Na kraju Sonia Jackson se u rubrici 'Fokus na' prisjeća Elinor Goldschmied, preminule 2009. godine, odajući počast radu ove poznate pedagoginje, a osobito njezinoj 'Košari s blagom' koja i danas služi kao inspiracija u radu mnogim europskim praktičarima.

¹ Integriran sustav je prisutan u hrvatskom kontekstu, no s obzirom na to da Hrvatska nije punopravna članica, ovi podaci nisu razmatrani. (op. ur.)

² Iako istraživanje nije obuhvatilo Hrvatsku, podatke navodimo radi usporedbe stanja (op. ur.). Podatke smo prikupili na temelju podataka Godišnjeg izvješća Državnog Zavoda za statistiku za 2010. godinu http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2010/SI-1413.pdf (op. ur.).

Marta Korintus je ravnateljica Istraživačkog odjela Nacionalnog instituta za obitelj i socijalnu politiku u Budimpešti, Mađarska.
marta.korintus@szmi.hu

TABLICA 1 - Postotak uključenosti sve djece i one koja borave u ustanovama više od 30 sati tjedno²

